

Powiat leszczyński

1939

Opracowanie:
Barbara Ratajewska
Archiwum Państwowe w Lesznie

Leszno i Wschowa przez kilka stuleci były częścią tej samej jednostki administracyjnej – ziemi wschowskiej (powiatu wschowskiego). Dopiero w 1887 r. z dotychczasowego powiatu wschowskiego wydzielono odrębny powiat leszczyński.

Gdy w 1918 r. odradzało się niepodległe państwo polskie, mieszkający tutaj Polacy podejmowali działania na rzecz powrotu tych ziem w granice Polski. Niestety, zgodnie z ustaleniami traktatu wersalskiego z czerwca 1919 r. zdecydowana większość powiatu wschowskiego pozostała w granicach Niemiec. Tylko niewielką jego część (obszar obecnych gmin Wijewo i Włoszakowice) przyznano Polsce i włączono do powiatu leszczyńskiego, który znalazł się w granicach odrodzonego państwa polskiego.

W ten sposób Wschowa (wówczas Fraustadt) i Leszno stały się miastami pogranicza polsko-niemieckiego. W kierunku Leszna ostatnią miejscowością po stronie niemieckiej była Dębowa Łęka (Geyersdorf), a pierwszą po stronie polskiej wieś Długie Nowe.

POWIAT LESZCZYŃSKI

MAPA DROGOWA

PODZIAŁKA 1:100 000

POWIAT WOLSZTYŃSKI

POWIAT KOŚCIAŃSKI

POWIAT GOSTYŃSKI

NIEMCY

POWIAT RAWICKI

Legenda

Drogi o znaczeniu państwowym

al. obywat.

LEGENDA

NAWIERZCHNIA

TWARDA WZMOCN. GRUNTOWA

DROGA PAŃSTWOWA

WOJEWÓDZKA

POWIATOWA

GMINKA

PRYWATNA

MOST DREWNIANY

KAM. BETONOWY

ŻELAZNY

NA OPORACH DREWNIANYCH

BETONOWYCH

KAMIENNYCH

ŻELAZOBETONOWY

NA OPORACH BET.

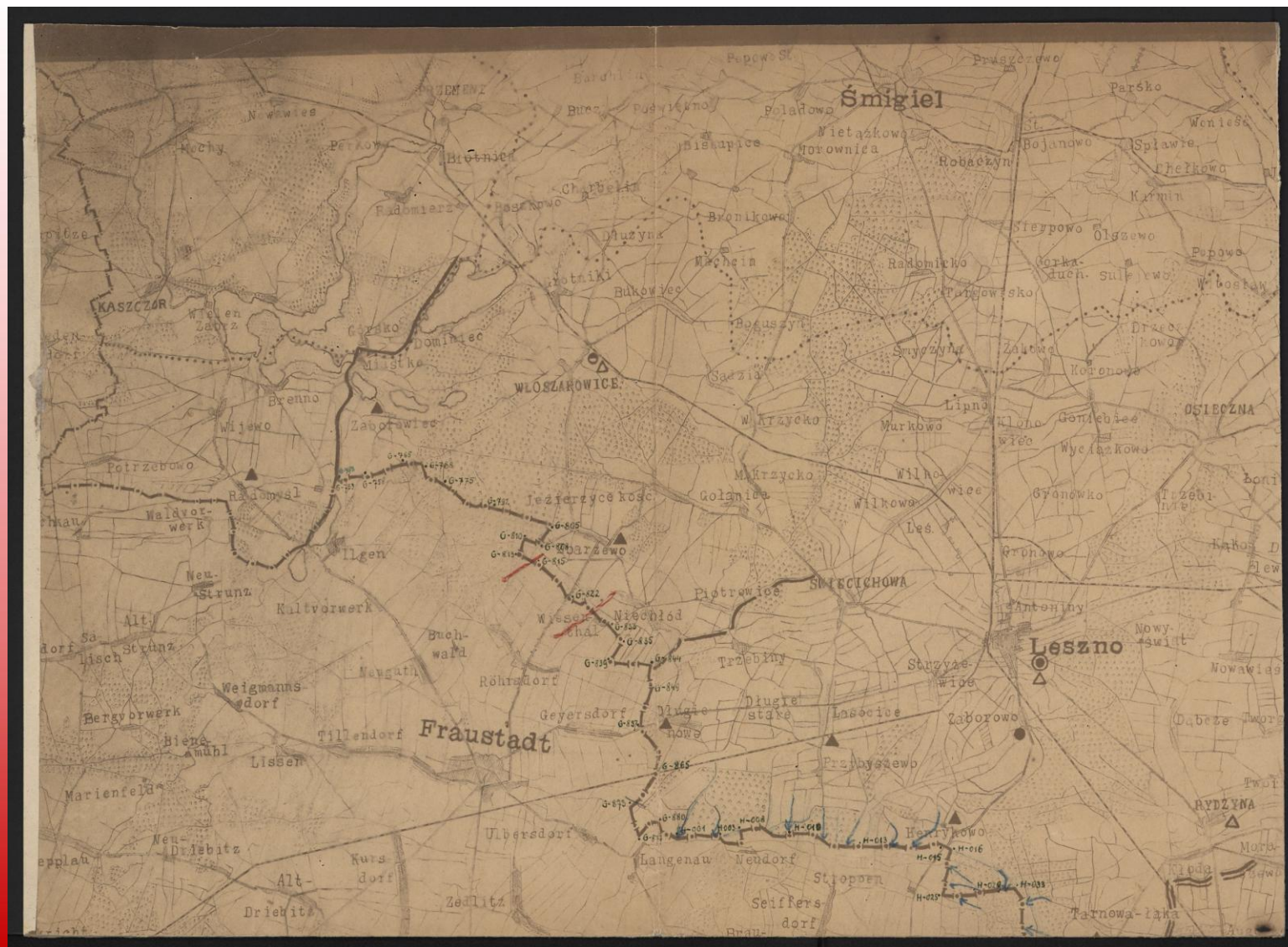
KAM.

PROM

W powiecie leszczyńskim rozlokowano, z uwagi na jego przygraniczny charakter, posterunki Straży Celnej. W 1928 r. Straż Celna uległa rozwiązaniu, a zastąpiła ją Straż Graniczna. W Lesznie utworzono Inspektorat Straży Granicznej nr 11. Zgodnie ze strukturą z 1930 r. w jego skład wchodziły następujące komisariaty Straży Granicznej na terenie ówczesnego powiatu leszczyńskiego – komisariat Włoszakowice oraz komisariat Zaborowo. Każdy z nich miał kilka placówek. Niewielki fragment powiatu leszczyńskiego podlegał Inspektoratowi Straży Granicznej nr 10 w Opalenicy (w 1930 r. z siedzibą w Wolsztynie). Dotyczyło to komisariatu Kaszczor, który obejmował m.in. placówki: Potrzebowo, Radomyśl i Wijewo. Po niemieckiej stronie granicy placówka Straży Celnej znajdowała się m.in. w Dębowej Łęce.

[APL, Wydział Powiatowy w Lesznie, sygn. 397]

[APL, Wydział Powiatowy w Lesznie, sygn. 397]

KOPIA

Egz. pojedynczy

PROTOKÓŁ

z odbioru

przysięgi urzędniczej.

W myśl przepisu § 15 ustawy z dnia 1. sierpnia 1919 r. (Dz. Praw. P. P. Nr. 64) i rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22. listopada, 1919 r. (Monitor Polski Nr. 259) złożył p. *Włodzisław Stanisław Stasi. rekrut* w dniu dzisiejszym w obecności świadków pp. *Ant. Korn. Kłodziejewski Stanisław i Stasi. Bergman Jan* przed niżej podpisanym przysięgę służbową według roty następującej:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że na powierzonym mi stanowisku urzędowym przyczyniać się będę w moim zakresie działania ze wszystkich sił do ugruntowania wolności, niepodległości i potęgi Rzeczypospolitej Polskiej, której zawsze wiernie służyć będę; wszystkich obywateli kraju w równem mając zachowaniu, przepisów prawa strzedz będę pilnie, obowiązki mego urzędu spełniać gorliwie i sumiennie, polecenia moich przełożonych wykonywać dokładnie, a tajemnicy urzędowej dochowam.

Tak mi Panie Boże dopomóż.“

Rawica, dnia *17. maja 1923.*

Podpis składającego przysięgę: *Stanisław Włodzisławski (9307) strażnik.*

Podpis odbierającego przysięgę: *Bergman Jan*, Korn. St. 6.

Podpis świadków przysięgi:

Kłodziejewski, Ant. Korn. St. 8.

Bergman Jan

ARCHIWUM STRAŻY GRANICZNEJ
W SZCZECINIE

stwierdza, że reprodukcja wykonana została z akt
(innych materiałów) przechowywanych w zasobie
archiwalnym. *Stasi. Kłodziejewski*

sygn. *196/4855* strona *1*

Szczecin, dnia *21 PAŹ 2013*

(podpis kierownika)

**Funkcjonariusze polskiej służby celnej przed siedzibą w Długich Nowych,
lata 20. XX w. (udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa
Pracownię Terenową w Trzebinach)**

Dawny budynek polskiej służby celnej/granicznej w Długich Nowych, 2019 (foto. Aleksandra Heitzman)

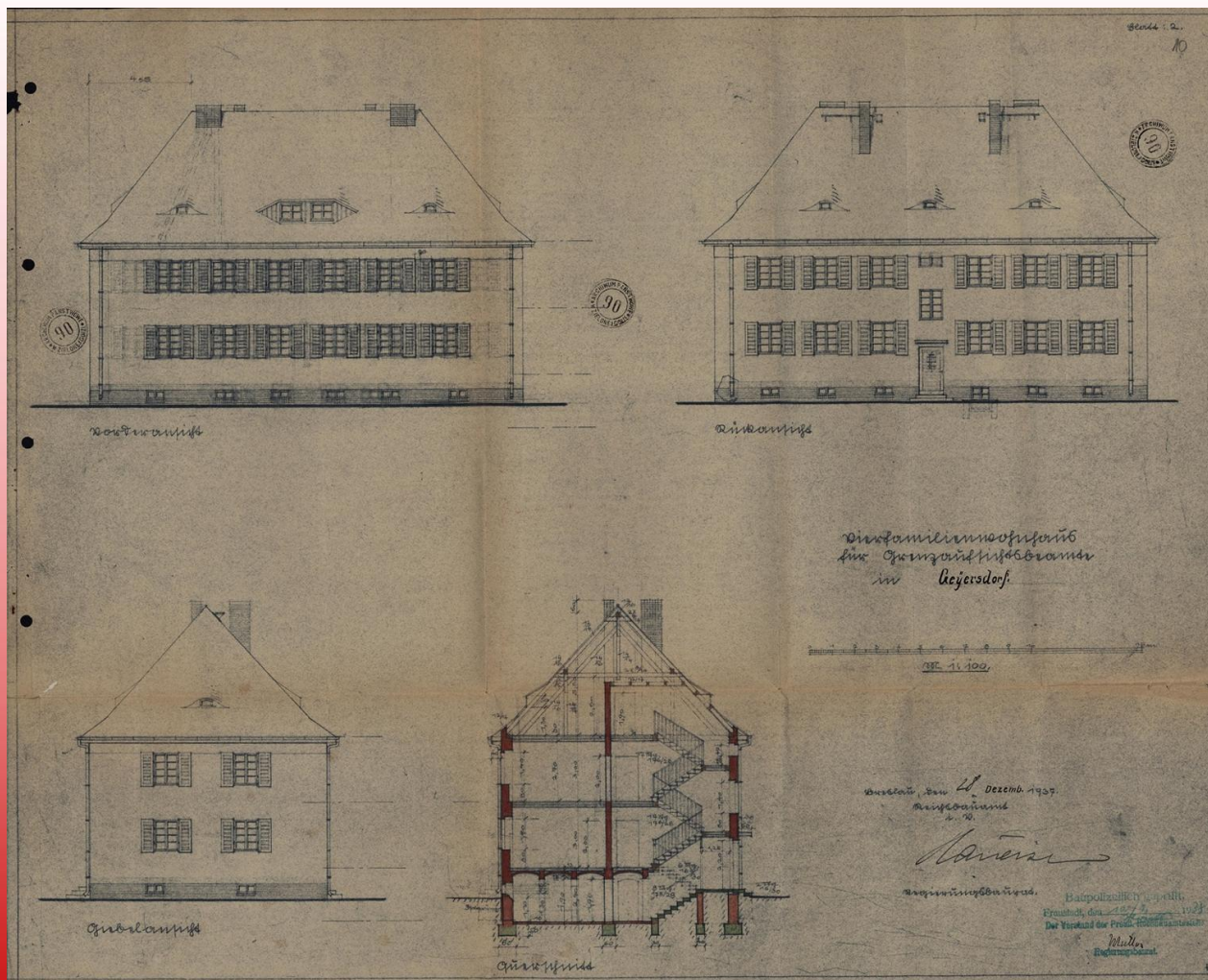
**Fragment szlabanu
granicznego w pobliżu
budynku Straży
Celnej/Granicznej w
Długich Nowych, 2007
(udostępnione przez
Narodowy Instytut
Dziedzictwa Pracownię
Terenową w
Trzebinach)**

14

**Plan sytuacyjny obiektów
niemieckiego Urzędu Celnego w
Dębowej Łęce (Geyersdorf),
1938
(APZG, Komisariat Obwodowy
Wschowa-Północ, sygn. 15)**

Plany budynku mieszkalnego niemieckiego Urzędu Celnego w Dębowej łące (Geyersdorf), 1937 (APZG, Komisariat Obwodowy Wschowa-Północ, sygn. 15)

**Pogranicze polsko-niemieckie między Zbarzewem a Osową Sienią
(niem. Röhsdorf) , 2006 r.**

**[udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownię
Terenową w Trzebinach]**

**Dawna granica polsko-niemiecka w okolicach Wincentowa (niem. Wiesenthal). Widoczna kaplica w Wincentowie, w okresie międzywojennym po niemieckiej stronie granicy, 2006 r.
[udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownię Terenową w Trzebinach]**

**Zbarzewo-Zbarzyk – miejsce, gdzie w okresie międzywojennym stał
polski posterunek straży celnej/granicznej, 2007 r.
[udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownię
Terenową w Trzebinach]**

**Budynek dawnej placówki polskiej straży celnej/granicznej w Henrykowie,
2006 r.**

**[udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownię Terenową w
Trzebinach]**

**Radomyśl – posterunek
polskiej straży
celnej/granicznej, okres
międzywojenny
[udostępnione przez
Narodowy Instytut
Dziedzictwa Pracownię
Terenową w Trzebinach]**

Józef Zgliński, w latach 1922–1939 był strażnikiem Straży Celnej/ później Straży Granicznej komisariatu w Zaborowie. Uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r. i dostał się do niemieckiej niewoli. Przebywał w obozie jenieckim, skąd został zwolniony w listopadzie 1940 r. z uwagi na chorobę. Zaangażował się w działalność konspiracyjną. W 1944 r. został aresztowany, osadzony w obozie w Żabikowie, a później w obozie koncentracyjnym Gross Rossen. Szczęśliwie udało mu się przeżyć i wrócić do domu latem 1945 r. Zmarł w Lesznie 12 marca 1976 r. Zdjęcie pochodzi prawdopodobnie z około 1945 r. [APL, Urząd Miasta Leszna, sygn. 2340]

**Franciszek Walczak (strażnik
graniczny z posterunku
Jabłonna) – poległ w pobliżu
granicy rankiem 1 września
1939 r.**

**(udostępnione przez Jarosława
Wawrzyniaka)**

Alojzy Mrozek (strażnik graniczny z posterunku Jabłonna) podczas szkolenia w Rawie Ruskiej, 1935 r.

W czasie okupacji niemieckiej w Samodzielnym Plutonie AK Kaczkowo.

W grudniu 1944 r. został aresztowany przez gestapo, zamordowany w obozie w Żabikowie.

[ze zbiorów rodziny Mrozków]

**Funkcjonariusze Straży Granicznej –
posterunek Radomyśl, okres
międzywojenny
[udostępnione przez Narodowy
Instytut Dziedzictwa Pracownię
Terenową w Trzebinach]**

**Przejście graniczne w Radomyślu, okres międzywojenny
[udostępnione przez Narodowy Instytut Dziedzictwa Pracownię
Terenową w Trzebinach]**

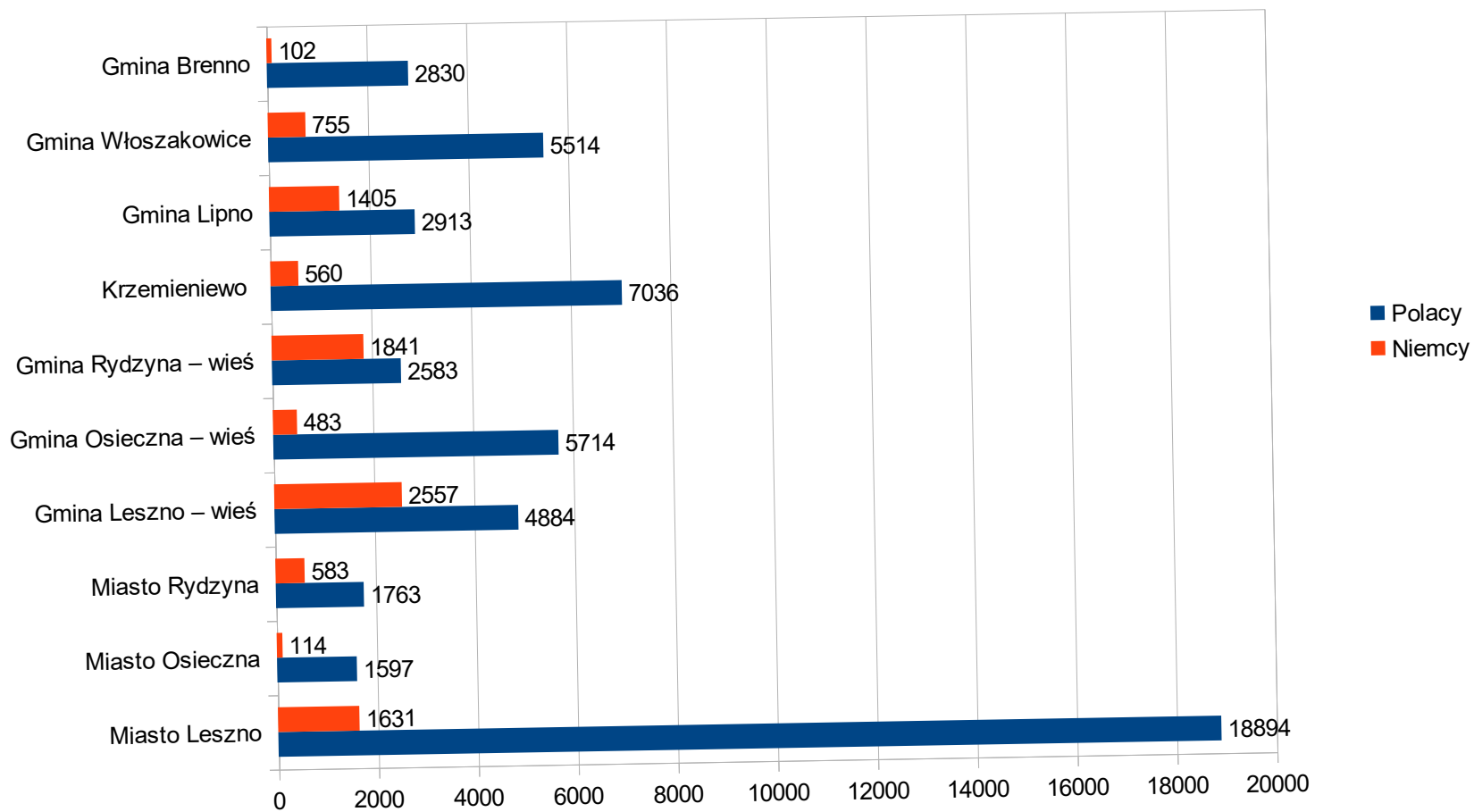

Ciekawych informacji o mniejszości niemieckiej w powiecie leszczyńskim w drugiej połowie lat 30. XX w. dostarcza zachowana w aktach Starostwa Powiatowego w Lesznie *Powiatowa Księga Narodowościowa*. Na terenie powiatu mieszkało 63 967 osób, z tego: 53 728 Polaków (83,97%) oraz 10 041 Niemców (15,72%). W mieście Lesznie liczba niemieckich mieszkańców wynosiła 1 631 (co stanowiło 7,87% ogółu). W Osiecznej mieszkało 114 osób narodowości niemieckiej (7% ogółu), a w Rydzynie 583 (stanowiło to aż 25% wszystkich mieszkańców). Na terenie gminy wiejskiej Leszno (2 557 Niemców, co stanowiło 34,33% ogółu ludności) największy procentowy udział ludności niemieckiej był w miejscowościach: Niechlód (53,11%), Długie Nowe (48,41%), Święciechowa (48,09%), Lasocice (47,67%) oraz Piotrowice (42,16%). W gminie Osieczna było 493 Niemców (7,94% ogółu), w gminie Rydzyna 1 841 (stanowiło to aż 41,59% ludności), w gminie Lipno 1 405 (32,5%), w gminie Włoszakowice ludność niemiecka stanowiła 12,04% ogółu mieszkańców (755 osób), a najmniejszy procentowo udział niemieckiej ludności wśród mieszkańców odnotowano w gminie Brenno (102 osoby; 3,47% ogółu). O wpływy polityczne wśród miejscowych Niemców zabiegały dwie partie – Deutsche Vereinigung (Zjednoczenie Niemieckie) i Jungdeutsche Partei in Polen (Partia Młodoniemiecka w Polsce).

Powiat wschowski (do 1945 r. w granicach Niemiec) liczył w 1939 r. 18 908 mieszkańców, w zdecydowanej większości Niemców. Po pozostawieniu w wyniku zapisów traktatu wersalskiego z 1919 r. większości powiatu wschowskiego w granicach Niemiec znaczna grupa miejscowych Polaków przeniosła się na teren powiatu leszczyńskiego, który przyznano Polsce.

ŁUDNOŚĆ POWIATU LESZCZYŃSKIEGO

(Lata 30-te XX w.)

Zjednoczenie Niemieckie
Deutsche Vereinigung

stow. zar. w Bydgoszczy

Oddział na LESZNO i okolice

Dr Paul Schuch

Jungdeutsche Partei
für Polen
Ortsgruppe Lissa

Bauer

124.

DEKLARACJA

między Polską a Niemcami o niestosowaniu przemocy, podpisana w Berlinie dnia 26 stycznia 1934 r.

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,
M Y, I G N A C Y M O Ś C I C K I,
PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,

wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomem czynimy:

W dniu dwudziestym szóstym stycznia tysiąc dziewięćset trzydziestego czwartego roku podpisana została w Berlinie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Rzeszy Niemieckiej deklaracja o niestosowaniu przemocy o następującem brzmieniu dosłownem:

W styczniu 1933 r. urząd kanclerza Niemiec objął Adolf Hitler.

26 stycznia 1934 r. została podpisana w Berlinie polsko-niemiecka deklaracja o niestosowaniu przemocy. Dariusz Matelski pisał, że owa deklaracja „stała się kamieniem węgielnym dobrosąsiedzkich stosunków między Berlinem i Warszawą w latach 1934–1938”.

Nr. 16.

Dziennik Ustaw. Poz. 124 i 125.

277

żaden z Rządów nie wymówi jej na sześć miesięcy przed upływem tego okresu czasu, zachowa ona w dalszym ciągu moc; potem jednak każdy Rząd będzie mógł ją wypowiedzieć w każdym czasie z terminem sześciomiesięcznym.

Sporządzono w dwóch egzemplarzach w języku polskim i niemieckim.

Berlin, dnia 26 stycznia 1934 r.

Za Rząd Polski:
Józef Lipski

Za Rząd Niemiecki:
C. Freiherr von Neurath

an. Falls sie nicht von einer der beiden Regierungen 6 Monate vor Ablauf dieses Zeitraums gekündigt wird, bleibt sie auch weiterhin in Kraft, kann jedoch alsdann von jeder Regierung jederzeit mit einer Frist von 6 Monaten gekündigt werden.

Ausgefertigt in doppelter Urschrift in polnischer und deutscher Sprache.

Berlin, den 26. Januar 1934.

Für die Polnische Regierung:
Józef Lipski

Für die Deutsche Regierung:
C. Freiherr von Neurath

Zaznajomiwszy się z powyższą deklaracją uznaliśmy ją i uznajemy za słuszną zarówno w całości jak i każde z postanowień w niej zawartych; oświadczamy, że jest przyjęta, ratyfikowana i potwierdzona i przyrzekamy, że będzie niezmiennie zachowywana.

Na dowód czego wydaliśmy Akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej.

W Warszawie, dnia 15 lutego 1934 r.

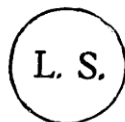
(—) I. Mościcki

Prezes Rady Ministrów:

(—) J. Jędrzejewicz

Minister Spraw Zagranicznych:

(—) Beck

24 października 1938 r. minister spraw zagranicznych Rzeszy Joachim von Ribbentrop zaproponował ambasadorowi Polski w Berlinie Józefowi Lipskiemu nowe porozumienie między Niemcami i Polską. Gdańsk miał zostać przyłączony do Rzeszy, przez polskie Pomorze planowano poprowadzić eksterytorialną autostradę i linię kolejową łączącą Rzeszę z Prusami Wschodnimi, a ponadto Polska miała przystąpić do paktu antykominternowskiego. W zamian Niemcy proponowali przedłużenie do 25 lat deklaracji ze stycznia 1934 r. 19 listopada 1938 r. ambasador Lipski poinformował stronę niemiecką, że Polska nie przyjmuje tych propozycji. Niemcy w sposób stanowczy ponowili swoje żądania 21 marca 1939 r. Polska strona ponownie je odrzuciła. Gdy 31 marca 1939 r. Wielka Brytania udzieliła Polsce gwarancji nienaruszalności jej granic, Hitler wykorzystał to jako pretekst do wypowiedzenia paktu o niestosowaniu przemocy z 1934 r., co nastąpiło 28 kwietnia 1939 r. Kilka dni później, a dokładnie 5 maja 1939 r., w swoim słynnym wystąpieniu na posiedzeniu Sejmu minister Józef Beck odrzucił niemieckie oskarżenia i potwierdził, że Polska nie mogła się zgodzić na złożone propozycje, gdyż nie były zgodne z naszymi interesami.

**Józef Beck (polski
minister spraw
zagranicznych) podczas
wystąpienia sejmowego
w dniu 5 maja 1939 r.
(NAC, *Koncern
Ilustrowany Kurier
Codzienny* – *Archiwum
Ilustracji*, sygn. 1-A-
933-13)**

Od marca 1939 r. Abwehra (niemiecki wywiad i kontrwywiad wojskowy) rozpoczęła tworzenie na terenie Polski grup bojowych (Kampf-Organisation, KO) i grup sabotażowych (Sabotage-Organisation, SO). Utworzyła takie grupy również w województwie poznańskim. Według danych z czerwca 1939 r. liczyły one tutaj 2 077 osób z 49 miejscowości.

Dotyczyło to także przygranicznego powiatu leszczyńskiego. Latem 1939 r. w Lesznie działała grupa agenturalna pod przywództwem Arthura Krämera (liczyła 40 osób), a w pobliskim Gronówku grupa Kurta Schlechta (10 osób).

Arthur Krämer urodził się w 1909 r. w Sucharzewie (pow. Mogilno). W 1933 r. przeniósł się do Leszna. Wstąpił do Jungdeutsche Partei in Polen, a w maju 1939 r. został jej przywódcą w Lesznie. Był jednocześnie agentem Abwehry i kierował utworzoną grupą sabotażową. 20 sierpnia 1939 r. uciekł do Wschowy, a w nocy z 31 sierpnia na 1 września 1939 r. kierował wysłaną ze Wschowy grupą dywersantów, którzy mieli wesprzeć antypolskie działania Niemców w Świąciechowie i w Lesznie. Akcja się nie udała i grupa cofnęła się do Wschowy, a sam Krämer został ranny.

W 1939 r. coraz powszechniejsze stały się ucieczki młodzieży niemieckiej do Rzeszy. Według obliczeń Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu od stycznia do czerwca 1939 r. zbiegło z województwa poznańskiego 2 628 osób (Wydział Narodowościowy MSW podawał liczbę 2 413, natomiast Straż Graniczna 2 420 osób). Z danych Urzędu Wojewódzkiego wynika, że z powiatu leszczyńskiego w tym czasie zbiegło do Niemiec 189 mieszkańców. Nielegalnymi akcjami przerzutowymi do Niemiec kierowali na terenie powiatu leszczyńskiego m.in. działacze JDP: Gustaw Harlos z Leszna i Friedrich Stückmann ze Świąciechowy, niemieccy nauczyciele. Zbiegłych na teren III Rzeszy Niemców pozbawiano obywatelstwa polskiego. Na mocy rozporządzeń wojewody poznańskiego z 5, 12, 19 i 26 sierpnia 1939 r. dotyczyło to ogółem 1 364 Niemców, którzy w okresie od stycznia do sierpnia uciekli do Niemiec. Aż 109 decyzji podjęto w stosunku do Niemców z powiatu leszczyńskiego.

**Interwencja polskiego strażnika granicznego w okolicach Niechłodu w związku z próbą nielegalnego przedostania się do Niemiec trzech mężczyzn w dniu 14 maja 1939 r.
(APP, Poznański Urząd Wojewódzki, sygn. 5711)**

2/ Użycie broni przez innych funkcjonariuszów publicznych

W dniu 14 maja w pobliżu miejscowości Niechłód pow. leszczyńskiego strażnik graniczny natknął się na 3-ch osobników, którzy usiłowali nielegalnie przekroczyć granicę z Polski do Niemiec. Ponieważ na wezwanie do zatrzymania się nie reagowali strażnik graniczny dał strzał ostrzegawczy z karabinu, raniąc przy tym jednego z uciekających. Dwaj pozostali zbiegli. Rannym okazał się Franz Alfred, lat 18, syn rolnika, kawaler, obywatel polski narodowości niemieckiej, zamieszkały w Łasocicach pow. Leszno. Zamierzał on zbiec do Niemiec w celu poszukiwania pracy. Odniesione rany nie zagrażały życiu Franzowi i po kilku dniach został zwolniony ze szpitala.

Dnia 20 maja 39r. na linii kolejowej Mogiła-
-

Leszno, dnia 21. sierpnia 39r.

Rapisek dochodzeni

28

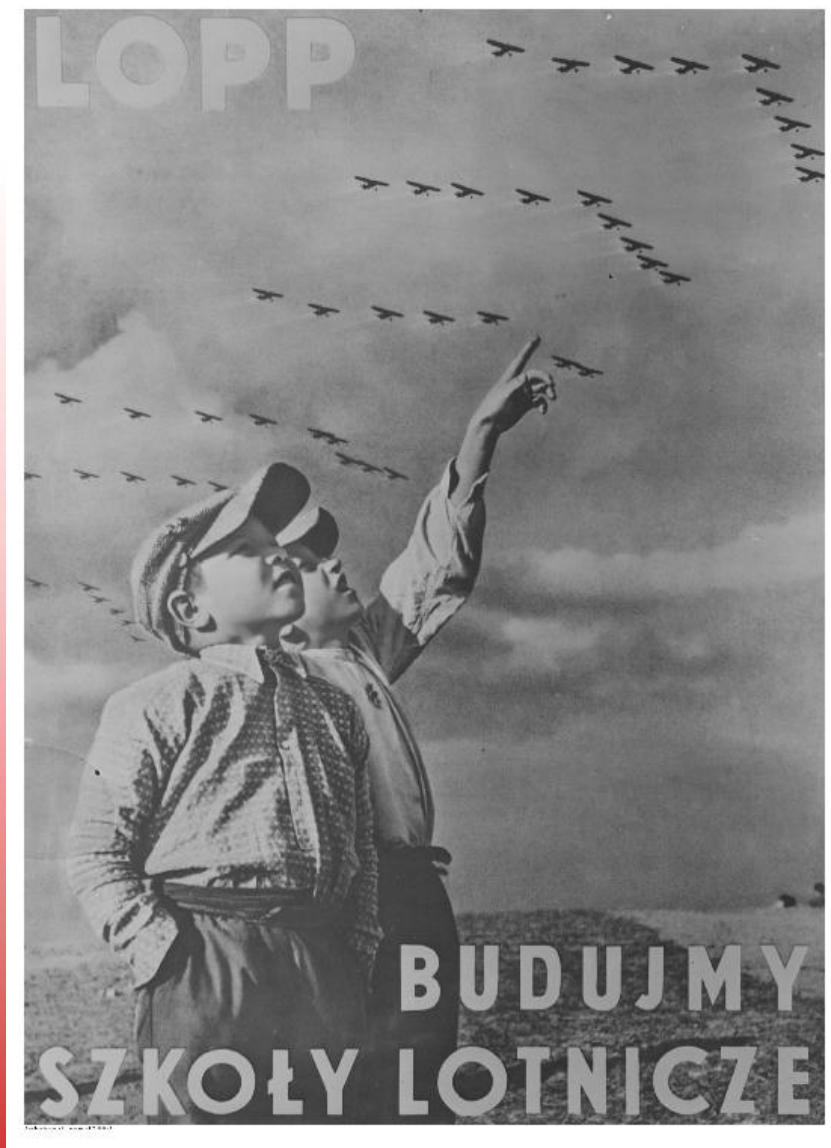
Rozpytany Hoffmann Franciszek lat 59, rym. Katol.,
rolnik, ciemoty, zamieszkały w Gołanicach pow. Leszno
do sprawy raportuje co następuje:

Dnia 6. 8. 1939 r. o godz. 15. wydalili się mój syn Hoffmann
Teodor, ur. 17. 4. 1910 r. w Gołanicach pow. Leszno, syn Franciszka
i Pauliny z domu Rohmke, rym. Katol., Kowaler, cieśla,
obywatel polski, narodowości niemieckiej, P.H.U. Koscian,
zamieszkały w Gołanicach pow. Leszno, - z którym i sbiegi
do wsiemier nielegalnie. Prawdopodobnie sbiegi on do
mego syna Franciszka, który przed około 3-ma tygodniami
wsiemier sbiegi do wsiemier nielegalnie, a który posiada
pewność z miejscowości Ober-Pritschen pow. Fraustadt.
Do sbiegowstwa go nie namówilem i w jakim celu sbiegi
tego nie wiem.

Rozpytał

Fornalik
FORNALIK IGNACY
przodownik Nr. 1352.

**Raport policyjny w sprawie
ucieczki Teodora i Franciszka
Hoffmannów z Gołanic,
którzy zbiegli do Przyczyny
Górnej (wówczas Ober
Pritschen, Kreis Fraustadt),
21 sierpnia 1939 r.
(APL, Akta gminy Leszno,
sygn. 147)**

**Plakat propagandowy Ligi Obrony
Powietrznej i Przeciwgazowej
„Budujemy szkoły lotnicze”, okres
międzywojenny
[NAC, Koncern Ilustrowany Kurier
Codzienny – Archiwum Ilustracji,
sygn. 1-W-2666a-1]**

**Członkowie Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej w Lesznie,
sprzed 1939 r.**

[APL, Zbiór fotografii, sygn. 148]

Zarząd Gminny w Rydzynie
Ryd. 65/39

Rydzyzna, dnia 10 marca 1939

DO

Zarządu Fundacji Sułkowskich

w/R y d z y n i e

Z inicjatywy całego społeczeństwa powiatu leszczyńskiego, miast, gromad i osiedli, postanowiono przyczynić się do wzmocnienia naszej Armii i przeprowadzić zbiórkę na Fundusz Obrony Narodowej,

W kilku Gminach akcja zapoczątkowana przez mieszkańców gromad lub też przez przedstawicieli Gminy dała pokaźne rezultaty i Gminy te już dzisiaj dysponują większą kwotą na Fundusz Obrony Narodowej.

Gmina Rydzyna doceniając znaczenie Obrony Narodowej postanowiła również przyczynić się do akcji zbiórkowej i ze zbiórki ofiar dobrowolnych zakupić jeden ciężki karabin maszynowy.

Spółeczeństwo poszczególnych gromad Gminy Rydzyna wyraziło jednogłośnie zgodę na ogólnych swych zebraniach gromadzkich na dobrowolne opodatkowanie się na Fundusz Obrony Narodowej w wys. 0,10 zł. z jednej morgi czyli 0,40 zł. z 1 ha.

Ponieważ w skład Gminy Rydzyna wchodzi obszary większej własności, a rolnictwo obszarów mniejszej własności nie byłoby w stanie mimo najlepszego wysiłku zakupić karabin maszynowy, przeto społeczeństwo Gminy Rydzyna ma przekonanie i przeswiadczenie, że i większa własność przyczyni się do akcji zbiórkowej w Gminie Rydzyna i to co najmniej w tym ~~xxx~~ samym stosunku w jakim świadczy drobne rolnictwo.

Zarząd Gminny łącząc z Gminnym Komitetem Funduszu Obrony Narodowej zwraca się do P.T. Szanownego Zarządu Fundacji Sułkowskich z prośbą, o łaskawe zadeklarowanie wysokości ofiary na tenże cel i przekazanie Gminnemu Funduszowi Obrony Narodowej zadeklarowanej sumy.-

Zarząd Gminny ma przeswiadczenie, że akcja na Fundusz Obrony Narodowej zostanie przez W.Panów zrozumiana i odpowiednio potraktowana.-

Przewodniczący Gminnego Komitetu FON.

Usuchowski

Wójt.

n im. Sułkowskich
Rydzyzna
działo Poznańskie)

Rydzyzna, 15.III.1939 r.

L.707.

Zarząd Gminny

w Rydzynie.

Pismo z 11 b.m. Nr.spr.29/48/39 otrzymaliśmy. Zakład nasz jest gotów do współdziałania z Zarządem Gminnym w sprawie poruszanej w powołanym wyżej piśmie, o ile tylko będzie to w jego możliwości. Wdzięczni będziemy za wskazania, co moglibyśmy uczynić.

Zaznaczyć jednak musimy, że - niestety - nie będziemy mogli przyczynić się pieniężnie do zbiórki, gdyż postanowiliśmy, że Zakład nasz sam / nauczyciele i uczniowie/ zbierze sumę, potrzebną na zakup jakiegoś artykułu uzbrojenia dla armii; ze względów wychowawczych jest korzystne, aby uczniowie sami zrobili ten wysiłek i zdobyli w ten sposób poczucie, że oni i ich szkoła własnymi siłami czegoś dla tej ważnej sprawy dokonali. Na dwukrotne zaś opodatkowanie się na ten cel nie możemy sobie pozwolić wobec zaangażowania się w wydatki na pracę społeczną.

Uważam jednak, że prawdopodobnie byłoby możliwe, abyśmy w jakiś sposób zaznaczyli wspólność wysiłku naszego z wysiłkiem mieszkańców gminy Rydzyna, np. dokonując wspólnego aktu oddania wojsku zakupionych przez nas i przez gminę artykułów zakupionych uzbrojenia. Co do tego zresztą porozumiemy się ustnie z Zarządem Gminy.

F. Lopuszyński
dyrektor

[APL, Akta gminy Rydzyna, sygn. 65]

**Wizyta marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w Lesznie na obchodach 20-lecia 17 Pułku Ułanów.
Przywitanie marszałka przez dzieci, 21 V 1939 r.**

[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie, sygn. 11854]

**Wizyta marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego w Lesznie na
obchodach 20-lecia 17 Pułku Ułanów. Poświęcenie nowego
sztandaru, 21 V 1939 r.**

**[APL, Związek Bojowników o Wolność i Demokrację w Lesznie,
sygn. 11854]**

Defilada żołnierzy 55 Poznańskiego Pułku Piechoty na rynku w Lesznie, 1939 r.

[ze zbiorów Krzysztofa Handke]

**Koszlary 17 Pułku Ułanów w Lesznie, lata 30. XX w., foto. Tadeusz
Semrau
[APL, Marek Kędzierski- spuścizna, sygn. 6]**

**Batalion Obrony Narodowej „Leszno” - pluton kolarzy, około 1939 r.
[Piotr Bauer, Eugeniusz Śliwiński, Batalion Obrony Narodowej
„Leszno” 1939 Rok, Leszno 1992]**

Pluton wzmocnienia komisariatu Straży Granicznej „Zaborowo”, 1939 r.

[udostępnione przez Jarosława Wawrzyniaka]

„GWAŁT ZADAWANY SIŁĄ, MUSI BYĆ SIŁĄ ODPARTY”

SWEGO NIE DAMY

NAPASTNIKA

ZWYCIĘŻYMY

**„W WYPADKU WOJNY KAŻDY
MĘŻCZYŻNA BEZ WZGLĘDU
NA WIEK I KAŻDA KOBIETA
BĘDĄ ŻOŁNIERZAMI”**

K. ŚMIOLY-BYDŹ

OZN

**Mieszkańcy Leszna podczas kopania rowów przeciwpancernych, koniec sierpnia 1939 r.
[Eugeniusz Śliwiński, Rok 1939 w południowo-zachodniej Wielkopolsce, Leszno 2009]**

**Zapory przeciwczołgowe pomiędzy Wschową (niem. Fraustadt) a
Dębową Łęką (niem. Geyersdorf), 1939 r.
[zbiory - Rafał Stöwesand]**

b/. ruch graniczny nielegalny:

W okresie sprawozdawczym notowano 9 wypadków nielegalnego przekroczenia granicy./ 9 osób/. W tym 8 osób którzy nielegalnie emigrowali i jedną osobę wysiedloną przez władze niemieckie. 8 osób odstawiono do dyspozycji władz sądowych.

B. Na obszarze sąsiedniego państwa.

W okresie sprawozdawczym wykonywały władze niemieckie prace fortyfikacyjne w mieście Freustedt i na pograniczu. W ostatnim czasie ustawiają na drogach umocnienie przeciw tankowe, podminowują drogi i stawiają wieże obserwacyjne.

Sytuacja wśród ludności jest tego rodzaju, że nie pragną oni wojny wogóle i żyją w obawie przed wkroczeniem wojsk polskich.

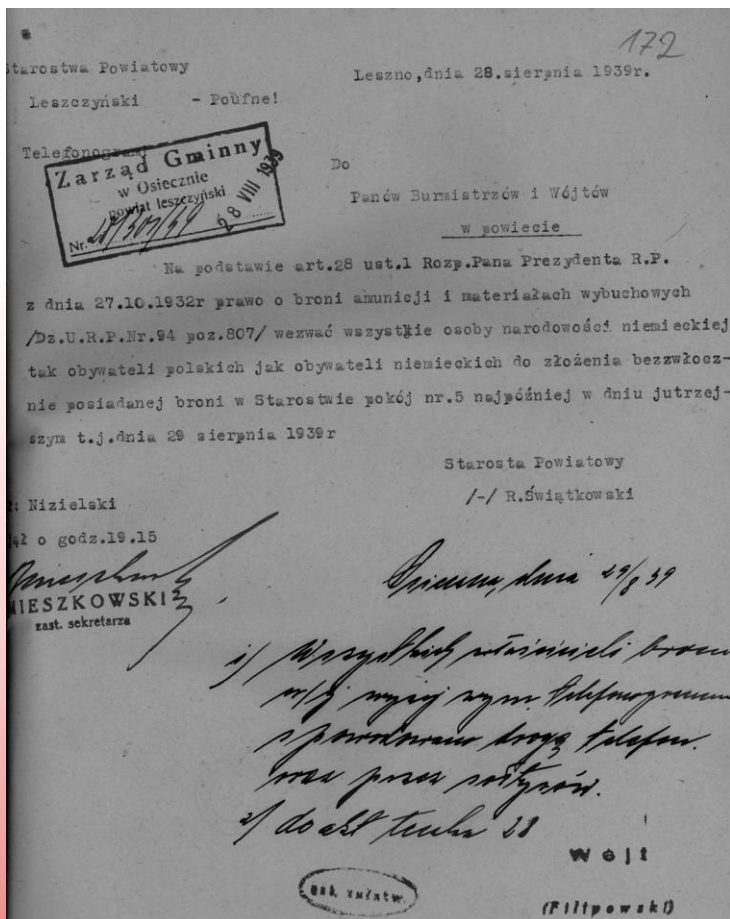
- - - - -

Fragment sprawozdania starosty powiatu leszczyńskiego z czerwca 1939 r. odnoszący się do wykonywania przez Niemców prac fortyfikacyjnych w okolicach Wschowy (APL, Starostwo Powiatowe w Lesznie, sygn. 83)

**Fragment sprawozdania starosty powiatu leszczyńskiego z dnia 5 lipca 1939 r.
odnoszący się do kontynuowania przez Niemców prac fortyfikacyjnych w
okolicach Wschowy
(APL, Starostwo Powiatowe w Lesznie, sygn. 103)**

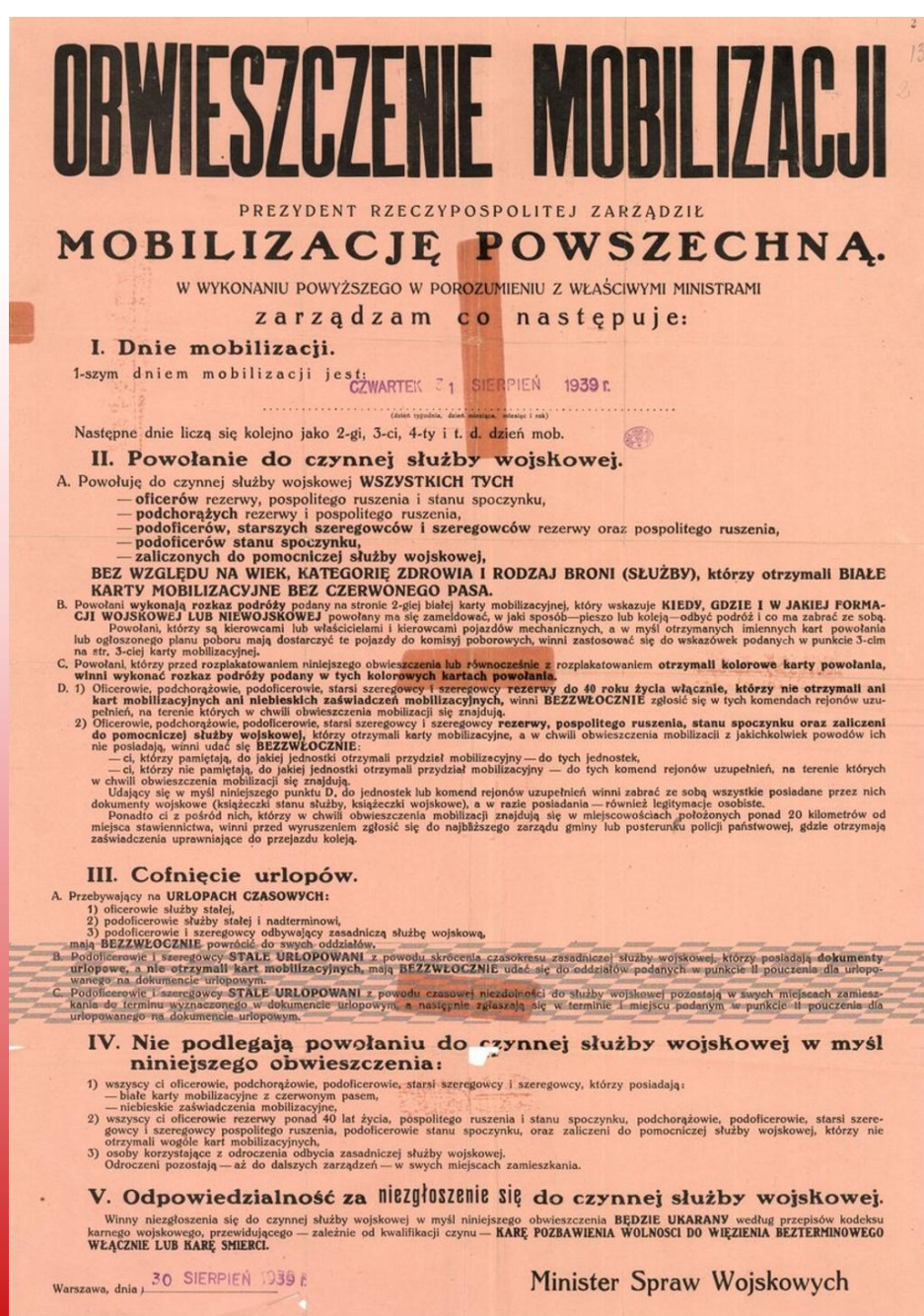
B. Na obszerze sąsiedniego państwa.

Do punktów 1 - 3 jak w meldunkach dziennych za miesiąc
czerwiec 1939r. - Na przedpółu w powiatach Gureu i Freustedt
wykonuje się w dalszym ciągu prace fortyfikacyjne, tak przy
umocnieniach podmiejskich, jak również przy pracach tereno-
wych. Od ostatniego tygodnia strzeże granice wojsko w hełmach
stalowych. Po wszech są ~~jakx~~ zkonterowane oddziały wojskowe.
Ludność z miejscowości przygranicznych jest w ostatnim czasie
podniecona, z obawy przed wkroczeniem wojska polskiego i na
tę ewentualność jest przygotowane. -

Telefonogram starosty leszczyńskiego
do burmistrzów i wójtów w powiecie w
sprawie odebrania broni będącej w
posiadaniu ludności niemieckiej,
28 VIII 1939 r.

[APL, Akta gminy Osieczna, sygn. 207]

1 września 1939 r.

Niemcy zaatakowały Polskę.

**Rozpoczęła się II wojna światowa,
która trwała kilka lat i pochłonęła
wiele milionów ofiar.**

**Polska była pierwszym państwem,
które powiedziało „nie” żądaniom
Hitlera.**

Na pograniczu polsko-niemieckim w powiecie leszczyńskim dzień ten minął pod znakiem potyczek z oddziałami Grenzschtzu i dywersantami. Ci ostatni szczególnie byli aktywni w Lesznie i w Święciechowie. Niemców udawało się odeprzeć. Leszno w tym dniu rano zostało ostrzelane przez niemiecką artylerię. Zginęli pierwsi żołnierze (m.in. Paweł Kaprykowski) i mieszkańcy miasta.

